

alienację i reifikację osoby ludzkiej bytowo otwartej ku transcendentnej realizacji zbawczej. Prawda o przemijaniu „postaci tego świata” a nawet widzialnego kształtu Kościoła omówiona w *Lumen Gentium* winna tym głębiej zorientować Lud Boży ku Temu, który trwa, „Jest Alfą i Omegą, pierwszym i ostatnim, początkiem i końcem”. Ukazana zaś wizja Kościoła przemienionego i spełnionego w Bogu jest natchnieniem i mobilizacją do głębokiej przemiany życia wszystkich „pielgrzymów” w coraz ściślejszym zjednoczeniu z Chrystusem i braćmi w Duchu Świętym.

Częstochowa

KS. FRANCISZEK DYLUS

S P R A W O Z D A N I A

Ks. Andrzej Grzelak

EUCHARYSTIA W PARAFII SYMPOZJUM LITURGICZNO-KATECHETYCZNE W KATOLICKIM UNIWERSYTECIE LUBELSKIM

W dniach 23 i 24 lutego 1987 r. w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim odbywało się sympozjum liturgiczno-katechetyczne „Eucharystia w parafii”. Zostało ono zorganizowane przez Katedrę Liturgiki Instytutu Teologii Pastoralnej KUL. Ponad 150-ciu uczestników w ciągu dwóch dni wystąpiło 9-ciu wykładów, brało udział w dyskusjach plenarnych i grupowych. Obrady rozpoczynano Mszą św. koncelebrowaną w kościele akademickim.

Pierwszego dnia podczas homilii ks. prof. W. Hryniewicz nawiązując do hasła Kongresu Eucharystycznego „Do końca ich umiłowal” powiedział, że Jezus Chrystus przekazał uczniom dar Eucharystii w kontekście wymownego czynu umycia nóg i modlitwy arcykapłańskiej. Wierzenia Pana z uczniami przed Jego własną paschą była pełna znaków, pytań i ludzkiego zdziwienia (Piotr) oraz przekonującej mocy miłości (Flp 2, 1), była pełna człowieczeństwa Chrystusowego i pełna Boga. Eucharystia jest „pełna Boga” niezależnie od sposobu jej sprawowania, jest pełna ofiarności Chrystusa, bo uobecnia wszystkie tajemnice Jego zbawczego życia. Jest ona pełna Ducha Świętego, którego w specjalnej modlitwie (epiklezie) przyzywamy, aby zstąpił na dary złożone na ołtarzu i na uczestników liturgii mszalnej. Eucharystia zmierza do Komunii św.,

w której przyjmujemy Chrystusa Zmartwychwstałego i Ducha Świętego dających nam udział we wspólnocie wewnątrz trynitarnej i tworzących wspólnotę Kościoła. Eucharystia jest źródłem każdej wspólnoty. Ukazuje ona nową wizję człowieka, a także przyrody, kosmosu... Domaga się ona „wstąpienia w siebie”, medytacji i ujrzenia jej rzeczywistości oczyma Człowieka, który do końca umiłował.

Oficjalnego otwarcia obrad dokonał w nowej auli uniwersytetu Rektor KUL ks. bp prof. P. Hempterek wskazując na okoliczności wobec których odbywa się symposium: Krajowy Kongres Eucharystyczny, III-cia Pielgrzymka Ojca św. do Ojczyzny a także fakt ukazania się Mszału posoborowego w języku polskim.

Serię wykładów zainaugurował ks. prof. J. Charytański, który omówił treść kerygmatu o Eucharystii we współczesnych podręcznikach katechetycznych. Autor zanalizował najpierw podręczniki pierwszego okresu katechizacji obejmującego klasy I—IV, następnie podręczniki klas V—VIII i materiały katechetyczne przeznaczone dla grup ponadpodstawowych. W części wstępnej wykładu ks. Profesor przypomniał potrydencki schemat uczenia o Eucharystii składający się z trzech elementów: Msza św., sakrament trwałej obecności i Komunia św. Od roku 1971 ukazało się w Polsce aż 12-ście nowych podręczników przeznaczonych dla pierwszego etapu katechizacji. W nich po raz pierwszy znajdujemy takie zagadnienia jak: liturgia słowa, funkcje świecików w liturgii, związek między ofiarą a Komunią św., jedność z Chrystusem fundamentem jedności z braćmi i Trójcą Świętą. W podręcznikach tych podano pogłębioną definicję Mszy św. — nie jest już ona tylko ofiarą Zbawiciela, ale także ofiarą Kościoła, wszyscy wierni są wezwani do „współofiarowania”. Omalwiane podręczniki nie uczą jednak o postawach, których domaga się sama rzeczywistość Eucharystii.

Nauka Soboru Watykańskiego II o wielorakiej obecności Chrystusa w liturgii nie została jeszcze w nich w pełni uwzględniona. W tej grupie podręczników — zdaniem ks. Charytańskiego — wyróżnia się opracowanie ks. M. Finke i p. B. Jabłońskiej. Materiał katechetyczny w nim zawarty opiera się na treści roku liturgicznego, częstym punktem wyjścia dla ukazania prawd katechizmowych są obrzędy liturgiczne. Jedyne w tym podręczniku mówi się o postawach eucharystycznych, a w warstwie dydaktycznej wychodzi się od doświadczenia dziecka, od jego naturalnych przeżyć.

Wykład ks. dra J. Wilka *Wprowadzenie do Eucharystii w rodzinie* stanowił próbę ukazania zadań rodziny, szczególnie rodziców wobec dzieci w kształtowaniu postaw eucharystycznych. Autor przypomniał, że rodzice są pierwszymi wychowawcami dzieci, sama zaś rodzina pierwszym środowiskiem wychowawczym także do owocnego udziału w Eucharystii. Eucharystia jest sakramentem społecznym, w którym realizuje się spotkanie osób. Ważnym elementem życia rodziny, który przygotowuje dziecko do pełnego udziału w Eucharystii jest jej związek z parafią (wierzyć = mieć uczestnictwo w życiu Kościoła, w życiu wspólnoty parafialnej, w obchodach roku liturgicznego). Katechezą nieocenioną jest nawiedzenie z dzieckiem kościoła, gdzie rodzice łączą objaśnienie wnętrza kościelnego z adoracją Najświętszego Sakramentu. Rodzice wypełniają zadania „pierwszych zwiastunów wiary” (KK 11), gdy razem z dziećmi czytają Pismo św., a także gdy objaśniają prawdy Boże za pomocą religijnych obrazów. Wreszcie jedynie rodzina stwarza dziecku możliwość doświadczeń o znaczeniu symbolicznym: doświadczenie rodzinnego domu pozwala odkryć dom Boży, jakim jest Kościół, chleb wskazuje na pracę i miłość rodziców, a jego dzielenie w rodzinie pozwala dziecku odkryć znaczenie łamania Chleba eucharystycznego; samo natomiast zasiadanie przy stole w gro-

nie rodzinnym prowadzi do poznania symbolicznego znaczenia stołu słowa Bożego i stołu ofiarnego, jakim jest ołtarz. Rola rodziny w wychowaniu do Eucharystii jest nie do zastąpienia, a samo wychowanie jest w pełnym znaczeniu realizacją misji Kościoła.

W części popołudniowej pierwszego dnia obrad uczestnicy sympozjum wysłuchali dalszych dwóch wykładów dotyczących pastoralnych postulatów w sprawowaniu Eucharystii. Ks. dr S. Lech mówił na temat mszy parafialnych i mszy w grupach specjalnych a ks. dr Cz. Krakowiak o mszach z dziećmi. Pierwszy prelegent przypomniał, że świadectwa pisane z czasów apostołskich mówią o małych grupach, którym apostołowie poświęcali wiele czasu. Występują one także i we współczesnym Kościele polskim (np. oazowe, neokatechumenatu). W tych grupach zwraca się uwagę na specyficzną formę języka liturgii, który obejmuje słowa, gesty, postawy i jest pełen symbolicznych znaków (np. znak zgromadzenia, ołtarza, święta, przewodniczącego liturgii, wspólnej modlitwy). Umiejętność odczytywania tego języka pozwala dostrzec, że „ogłaszane dzieło zbawienia” sprawowane jest przez Ofiarę i sakramenty (KL 6). Wielką pomoc ułatwiającą czynny udział w liturgii stanowi nowy mszał. Daje on przewodniczącemu celebracji i całej wspólnocie eucharystycznej wiele możliwości zarówno co do wyboru różnych formularzy liturgicznych, czytań biblijnych jak i co do wykorzystania miejsc pozwalających na ożywiająca liturgię komentarze, wprowadzenia czy spontaniczne modlitwy.

Wykład ks. Cz. Krakowiaka, jak już wyżej zasygnalizowano, dotyczył przygotowania i sposobu sprawowania liturgii mszalnej, w której w większości biorą udział dzieci młodsze (do 10-tego roku życia). Opublikowane przez Kongregację Kultu Bożego *Dyrektorium o mszach z dziećmi* zadośćczyni postulatowi soborowej Konstytucji o liturgii św. (38) o dostosowaniu liturgii do poszczególnych grup. Według tego dokumentu msza z dziećmi powinna mieć miejsce w ciągu tygodnia i być dobrze przygotowana (wstęp, akt pokutny, komentarz). Celebrans może wybrać czytania, a nawet je skrócić do Ewangelii, w której może opuścić pewne wiersze pod warunkiem zachowania sensu perykopy. Duszpasterz ma możliwość zastosowania homilii dialogowanej, credo pacierzowego, może wybrać z mszału odpowiednie modlitwy a nawet tak je przekształcić, aby były bardziej zrozumiałe dla dzieci. Specjalne modlitwy eucharystyczne dla takich mszy charakteryzują się prostszymi formami i większą ilością akklamacji. Oprócz wyżej wymienionych mszy trzeba jeszcze rozróżnić msze z udziałem dorosłych w których uczestniczą także dzieci i tzw. msze szkolne. Ks. dr Krakowiak w zakończeniu swego wystąpienia zgłosił postulat opracowania i wydania lekcjonarza i mszału na msze z udziałem dzieci.

Po tym wykładzie uczestnicy sympozjum w 4-ech grupach omawiali następujące zagadnienia: Częstotliwość sprawowania Eucharystii (ks. dr Cz. Krakowiak), Msze dla grup specjalnych (ks. dr S. Lech), Eucharystia w katechezie (ks. dr H. Łuczak), Eucharystia w przepowiadaniu (ks. dr H. Simon).

Pierwszy dzień obrad zakończono wieczorem poezji związanej z mistериem Eucharystii. Poeci Sergiusz Riabinin, O. Jerzy Chrzanowski, Tadeusz Jan Chmielewski recytowali swoje utwory, specjalnie przygotowane na ten wieczór. Nadesłane wiersze nieobecnego ks. Franciszka Kameckiego odczytał ks. T. Biały. Następnie grupa studentów KUL przedstawiła montaż słowno-muzyczny oparty na „Mszy braterskiego stworzenia” Francisca Sullivana a choreograficznie przygotowany pod kierunkiem ks. Z. Suchego.

W drugim dniu sympozjum wykłady rozpoczął ks. bp dr G. Kusz, który mówił o kształtowaniu postaw eucharystycznych dzieci w świetle *Dyrektorium o mszach z udziałem dzieci*. Autor ukazał najpierw sytuację,

w jakiej często znajduje się człowiek współczesny. Wiele okoliczności utrudnia mu przeżywanie bliskości Boga m. in. poczucie samowystarczalności, brak doznania prawdziwej miłości, wreszcie sam zanik zmysłu Boga. Tymczasem dojrzały udział w Eucharystii domaga się postawy uznania Boga oraz uznania przed Nim swej niewystarczalności i grzeszności, postawy słuchania, zawierzenia Bogu, przyjęcia daru Jego odkupieńczej miłości i obdarowywania nią innych. Kształtowanie postaw eucharystycznych dzieci powinno być procesem ciągłym realizowanym zarówno w środowisku rodzinnym, we wspólnocie eucharystycznej (parafialnej) i katechetycznej. Z formacją chrześcijańską ściśle musi być związana jako jej istotna część formacja liturgiczna, co wymaga dynamicznego związku katechezy z liturgią. Pomocą przygotowującą i wychowującą do dojrzałego udziału w misterium Eucharystii mogą być — wydaje się, że w praktyce nie dość jeszcze obecne — nabożeństwa słowa Bożego.

Ks. doc. dr hab. J. Kopeć podejmując problem mszy z udziałem młodzieży wskazał najpierw na trudności, jakie przeżywa młodzież w związku z udziałem w liturgicznym życiu Kościoła. Już propagatorzy ruchu liturgicznego proponowali specjalne msze z udziałem młodzieży. Współczesne badania socjologiczne wskazują na wysoki procent młodzieży polskiej uważającej siebie za wierzącą i praktykującą (ponad 90%). One ujawniają także niską świadomość religijną młodzieży i częsty brak konsekwencji życiowych wiary manifestowanej w praktykach religijnych. Celebrans razem z grupą młodych przygotowujących liturgię muszą pamiętać o konieczności mystagogii (komentarze, wprowadzenia). Homilia wygłoszona w oparciu o słowo Boże i kontekst sprawowanego misterium powinna pomagać w rozwiązywaniu charakterystycznych dla tego okresu życia człowieka problemów związanych z wiarą, z otoczeniem, z samym sobą... Wysiłki pastoralne powinny zmierzać ku odkryciu przed młodzieżą języka i orędzia liturgii oraz prowadzić do uwewnętrznienia przeżycia spotkania z Bogiem i braćmi.

Wykład ks. prof. A. L. Szafrąńskiego był poświęcony Eucharystii w katechezie Jana Pawła II. Proegzystencja człowieka dla wartości, dla ludzi, dla Boga i koegzystencja we wspólnocie są koniecznymi warunkami dla przyjęcia i przeżywania Eucharystii. Jan Paweł II jako najwyższy Pasterz Kościoła często je przypomina. Jego nauczanie wywodzi się zarówno z tradycyjnej nauki Magisterium jak i ubogacone jest nową formą przekazu uwzględniającą współczesne kierunki filozoficzne. Papież naucza, że Eucharystia staje się dla chrześcijanina wzorem i źródłem siły wypełniania do końca woli Ojca, ona jest mocą dla małżonków chrześcijańskich i źródłem miłości chrześcijańskiej rodziny, stanowi także źródło najwyższej wartości pracy rozpoznanej jako drogi krzyża wiodącej ku zmartwychwstaniu oraz szkołę świętych i źródło odnowy życia społecznego.

Ks. dr H. Sobeczko mówił na temat uporządkowania form kultu Eucharystii w świetle zasad odnowionej liturgii. We wstępie przypomniał oznaki czci (przyklęknięcia, okadzenia, światło) przechowywanego Najświętszego Sakramentu. Vaticanum II przywróciło integralną wizję misterium Eucharystii i całościową wizję koncelebrzy eucharystycznej. Sobór zakazał sprawowania mszy z wystawieniem Najświętszego Sakramentu i wystawienia dla samego udzielenia błogosławieństwa bezpośrednio po mszy. Ze względu na istotny związek mszy z komunią sakramentalną uporządkowania domaga się jej udzielanie poza mszą bez słusznej przyczyny. Jako formy kultu są zalecane wystawienia, procesje, kongresy eucharystyczne. Kompetentna władza kościelna powinna się zatroszczyć, aby wierni mieli możliwość nawiedzenia Najświętszego Sakramentu. W dużych miastach powinna być organizowana stała adoracja Najświętszego Sakramentu połączona z dyżurem spowiednika w konfesjonale.

Cykl wykładów został zakończony wystąpieniem ks. dra Z. Wita, który omawiał podstawy liturgiczno-pastoralne celebracji mszalnej. Autor najpierw wiele uwagi poświęcił miejscu sprawowania mszy a następnie zanalizował niektóre funkcje w zgromadzeniu liturgicznym. Powołując się na instrukcję o kulcie Tajemnicy Eucharystycznej prelegent wskazał, że budynek sakralny powinien być „zdalny do modlitwy i świętych czynności” a samo wyposażenie jego wnętrza powinno ułatwiać sprawowanie liturgii. Wprowadzenie do Mszału Pawła VI mówi, że w prezbiterium winna się znajdować sfera liturgii słowa. Mówiąc o czynnym udziale wiernych w Eucharystii ks. Wit podkreślał uczestnictwo słowne i uczestnictwo postaw. Osobny problem stanowi uprawniona twórczość celebransza w czasie celebracji eucharystycznej.

Twórczość ta może ożywić udział we mszy i jaśniej ukazać związek liturgii z życiem konkretnej wspólnoty. Wymaga ona jednak rzetelnego studium treści i funkcji poszczególnych obrzędów oraz rozpoznania duchowej sytuacji danego zgromadzenia liturgicznego. Celebrans winien wystrzegać się indywidualizmu i swoim zachowaniem w czasie sprawowania świętych czynności starać się budzić wrażliwość na rzeczy święte.

Po wygłoszeniu wszystkich referatów miała miejsce 1,5 godz. dyskusja. Wyłoniła ona cztery bardzo konkretne problemy liturgiczne związane z praktyką sprawowania Eucharystii w Polsce. Zagadnienia te stały się także przedmiotem głosowania obecnych w auli, a propozycje wyłonionych rozwiązań postanowiono przesłać ks. bpowi Tadeuszowi Rybakowi, Przewodniczącemu Komisji d/s liturgii i duszpasterstwa liturgicznego Episkopatu Polski celem przedłożenia ich Konferencji Plenarnej.

1. Codzienna Komunia św. chorych — dekret St. Apost. daje możliwość przekazania prawa zanoszenia Eucharystii dla ludzi chorych odpowiednio przygotowanym do tego zadania osobom zakonnym oraz ludziom świeckim.
2. Szacunek dla słowa Bożego wymaga, by było ono proklamowane z ambony (ambonki). Dotyczy to także sytuacji, gdy lektorem tego słowa Bożego jest kobieta.
3. Znak pokoju przyjęty w Polsce nie oddaje teologicznej wymowy tego gestu. Obecni zwracają się do Konferencji Episkopatu o nowelizację tego znaku. Nie sugerują rozwiązania choć widzą potrzebę zmiany.
4. Postawa przy Komunii św. jest różna zależnie od krajów i kultur. Przepisy liturgiczne mówią o procesji komunijnej (znanej już w starożytności) wskazującej na pielgrzymujący charakter ziemskiego Ludu Bożego. Poza tym szacunek dla przyjmujących sugerowałby, aby przyjąć postawę na sposób proszącego jak to zwykli stosować Jan Paweł II.

Inne problemy: Przyjmowanie Komunii św. wielokrotnie (dwa razy dziennie). Dodatkowy szafarz Komunii św., gdzie jest tylko jeden kapłan.

Ks. prof. Szafrąński sugerował konieczność łączenia ze mszą szczególnie niedzielną i świąteczną jutrzni lub niesporów. W Kościele polskim prawie wcale nie ma publicznej modlitwy liturgicznej, która według nauki Magisterium ma być szkołą każdej modlitwy.

W imieniu organizatorów wszystkim referentom, przewodniczącym poszczególnych sesji i uczestnikom za udział w sympozjum podziękował ks. doc. dr hab. J. Kopec — kierownik Katedry Liturgiki ITP KUL.

Dwudniową refleksję połączoną z adoracją wokół tajemnicy Eucharystii zakończyła modlitwa poprowadzona przez ks. profesora Szafrąńskiego.